

- [186] Aub. Myraeus. Ordo Cartusiarum Ordinis Nostri. Manuscriptum.
Te Brussel Kon. Bibl. 7411 (v. d. Gheyn VI 3854): *Origines carthusianorum monasteriorum*, (dat in 1609 te Keulen in druk verscheen) hetwelk blijkens de inhoud hetzelfde is als bovenstaand hs. Papier 212×165 mm. ff 42. 17e eeuw.

II. HANDSCHRIFTEN VERMELD IN DE CATALOGUS VAN ROOKLOOSTER.

Behalve de handschriften en traktaten, welke we reeds als vermeld in de catalogus van Rooklooster hebben opgegeven, vinden we er nog verschillende andere genoemd, waaronder 85 traktaten van Dionysius den Kartuizer.

In een brief aan Arnold Campion schrijft Dionysius, dat hij zelf niet in het bezit is van al zijn geschriften. Daarom heeft hij van den Visitator opdracht gekregen om voortaan van al zijn brieven en antwoorden kopie te houden. „Venerabilis Pater noster Visitator iam in ultima visitatione mihi commisit ut apud me servem copiam epistolarum huiusmodi, seu responsionum et opusculorum quae aliis mitto. Et quia mihi non bene vacat talia exscribere, opto ut copiam huius epistolae, alterius quoque... remittere mihi dignemini”⁶⁰). Men is dus reeds bij leven van Dionysius begonnen zijn werken in Roermond te verzamelen en in dezelfde brief geeft Dionysius nog aanwijzing, dat in de Kartuize van Luik een handschrift bewaard wordt, waarin verschillende zijner opuscula staan⁶¹). Ik laat thans de tractaten volgen, zoals ze in de catalogus van Rooklooster zijn opgegeven, behalve de reeds genoemde. Achter elke titel wordt verwezen naar de uitgave van Montreuil.

- [187] In Psalmos Poenitentiales (XIV 383-463).
[188] In Exodum. (I 471-644; II 1-127).
[189] In Leviticum. (II 129-319).

⁶⁰) Ed. Montreuil, *Opera minora* t. IX, p. 620.

⁶¹) Waarschijnlijk is dit hs. Brussel Kon. Bibl. 9682-9699 (v. d. Gheyn III 1932).

- [190] In Librum Numerorum. (II 321-515).
[191] In Deuteronomium. (II 517-690).
[192] In Ecclesiasten. (VII 209-288).
[193] In Cantica Canticorum. (VII 289-447).
[194] In Ecclesiasticum. (VIII 1-301).
[195] In Librum Sapientiae. (VII 449-562).
[196] Monopanton (XIV 465-537).
[197] Excerptum ex Summa D. Guilielmi Antisiodorensis. (Niet in Ed. Montreuil).
[198] Super Boethium. De consolatione philosophiae. (XXVI).
[199] Enarratio hymnorum praesertim veterum. (XXXV 9-131).
[200] Compendium philosophicum. (XXXIII 21-104).
[201] Compendium theologicum. (XXXIII 105-231).
[202] De lumine christianae theoriae (XXXIII 233-513; heet in Ed. Montreuil ook: De divina essentia).
[203] Dialogus inter philosophum et theologum. (Niet in Ed. Montreuil).
[204] Dialogon de fide catholica contra gentiles. (XVIII 269-530).
[205] Contra Sarracenos. (XXXVI 231-442).
[206] Dialogus disputationis inter christianum et sarracenum. (XXXVI 443-499).
[207] Contra artes magicas et errores Waldensium. (Niet in Ed. Montreuil).
[208] Contra superstitiones. (XXXVI 211-229).
[209] De natura aeterni et veri Dei. (XXXIV 7-97).
[210] De divina essentia (Zie n. [202]).
[211] De venustate mundi et pulchritudine Dei. (XXXIV 233-253).
[212] De distantia perfectionis divinae et humanae. (XXXIV 255-289).
[213] De munificentia et beneficiis Dei. (XXXIV 291-325).
[214] De donis Spiritus S. (XXXV 155-262).
[215] Meditationes sive de modo recordationis Passionis. (Volgens Ed. Montreuil XLII, 818 is dit tractaat niet van Dionysius).

- [216] Expositio dominicae Passionis secundum Evangelistas. (XXXI 425-546).
- [217] Expositio Missae. (XXXV 327-378).
- [218] Dialogus aureus inter Christum et sacerdotem. (Niet in Ed. Montreuil).
- [219] Tractatus de sacra communione frequentanda. (XXXV 439-451).
- [220] De sanctorum reliquiarumque veneratione et de modo agendi processiones. (XXXVI 195-209).
- [221] De deformatione et reformatione ecclesiae. (Niet in Ed. Montreuil).
- [222] De autoritate et officio Summi Pontificis. ⁶²⁾
- [223] De potestate et iurisdictione Summi Pontificis. ⁶²⁾
- [224] De autoritate generalium conciliorum. ⁶²⁾
- [225] De officio, vita et regimine archidiaconorum. (XXXVII 111-162).
- [226] De regimine praelatorum. (XXXVII 59-110).
- [227] De officio legati. (Niet in Ed. Montreuil).
- [228] De vita et statu canonicorum, sacerdotum et minorum Ecclesiae. (XXXVII 163-207).
- [229] De vita et regimine curatorum. (XXXVII 217-336).
- [230] De doctrina scolasticorum. (XXXVII 337-371).
- [231] De vita nobilium. (XXXVII 519-563).
- [232] De regimine principum. (XXXVII 373-497).
- [233] Dialogus inter Christum et principissam. (XXXVII 499-518).
- [234] Dialogus inter Christum et principem. (Niet in Ed. Montreuil).
- [235] De vita mercatorum et iusto praecio rerum. (XXXVII 585-605).
- [236] De laudabili vita virginum. (XXVIII 157-178).
- [237] Inter Jesum et puerum dialogus. (XXXVIII 185-207).
- [238] De institutione et regula Ord. Carthusiensis. (Niet in Ed. Montreuil).
- [239] De vita solitariorum. (XXXVIII 263-299: in Ed. Montreuil één traktaat met: (De vita et fine solitarii: 301-322).

⁶²⁾ N. [222]-[224] heet in Ed. Montreuil (XXXVI 525-674): De auctoritate S. Pontificis et Generalis Concilii.

- [240] Contra simoniam. (XXXIX 283-325).
- [241] Contra ambitionem. (XXXIX 329-359).
- [242] Contra vitium proprietatis monachorum. (Niet in Ed. Montreuil).
- [243] De actu visitationis. (Niet in Ed. Montreuil).
- [244] Institutio sive Exhortatorium novitiorum. (XXXVIII 523-545).
- [245] De votis et professione religiosorum. (XXXVIII 547-582).
- [246] De via purgativa. (XLII 623-632: wordt door P. Editores onder de dubia gerekend).
- [247] De reformatione eterna [interna]. (XL 83-116).
- [248] De fonte lucis et semitis vitae. (XLI 91-131).
- [249] De remediis tentationum. (XL 117-189).
- [250] De discretione spirituum. (XL 261-305).
- [251] De passionibus animae. (XL 321-392).
- [252] De puritate et felicitate animae. (XL 393-443).
- [253] Cordiale sive praecordiale. (XL 445-465).
- [254] De gaudio spirituali. (XL 503-550).
- [255] De elevatione mentis in Deum. (Niet in Ed. Montreuil).
- [256] De oratione. (XLI 9-67).
- [257] De meditatione. (XLI 69-90).
- [258] De contemplatione. (XLI 133-289).
- [259] Sonus epulantis. (XLI 291-314).
- [260] Dialogus de charitatis profectu. (Niet in Ed. Montreuil).
- [261] Dialogus de perfectione charitatis. (XLI 345-417).
- [262] De regulis vitae christianae. (XXXIX 497-572).
- [263] De particulari iudicio et obitu singulorum. (XLI 419-488).
- [264] De quatuor hominis novissimis. (XLI 489-594).
- [265] Collationes pro Capitulo Generali Ord. Carthusiensis. (Niet in Ed. Montreuil).
- [266] Epistolae ad diversos. (Brieven in XLI).
- [267] Epistola ad universos principes christianos.
- [268] Dyalogus in persona Christi et discipuli: Inc. Nemo

mittens manum ad aratrum. (Dit Inc. komt ook voor in n. [244]: dus hetzelfde?).

- [269] Annotationes suorum operum. Inc. A religiosis aliis. (Dit is een der lijsten zijner werken, welke Dionysius zelf heeft vervaardigd. Deze inleiding zie Mougél 106).
[270] Apocalypsis sive Revelationes sibi a Domino Deo factae.

Het blijkt dus, dat omstreeks 1500 in de Kartuize van Roermond heel wat meer werken aanwezig waren dan in 1783. Het is natuurlijk niet uitgesloten, dat een ons onbekend gebleven lijst is overgeschreven: doch gelijk reeds gezegd werd, verschilt de lijst van Rooklooster van elke andere.⁶³⁾ Evenwel aangenomen, dat alle tractaten aanwezig waren, wanneer zijn ze dan uit Roermond verdwenen? We weten, dat tegen 1530 de hss. van Roermond evenals die van Vught zijn overgebracht naar Keulen om gebruikt te worden voor de uitgave der *Opera Omnia* door Dirk Loer. De bibliothecarius van Roermond, Willem Wellen, werkte aan deze uitgave uit alle kracht mede. Evenwel, toen Loer zijn eerste lijst opmaakte, waren reeds verschillende tractaten verdwenen, die in de catalogus van Rooklooster nog als aanwezig worden vermeld. Zo noemt Loer als „non inventum” n. [210], [221], [226], [227], [234], [243], [250], [255], [260], [261]. Sommige hiervan zijn later toch weer te voorschijn gekomen. Wanneer de handschriften van Roermond uit Keulen zijn teruggezonden, weten we niet. En of ze allen zijn teruggezonden, weten we evenmin. Alleen bericht ons Petreius in

⁶³⁾ Als prior van S. Sophia te Vught schreef Dionysius zelf een lijst van zijn werken; zij bevindt zich in hs. Oxford (Bodleian Library) Rawlison C. 564: uitg. door Mougél 106-109; zij bevat 118 titels. Een tweede lijst is bewaard in hs. Trier Stadtbibl. 631: uitg. door P. Teeuwen, *Dionysius de Karthuizer en de filosofisch-theologische stroomingen aan de Keulse Universiteit* (Nijmegen 1938) blz. 101-108, vgl. blz. 23; zij telt 141 titels. Een derde lijst zegt Trithemius, *De Scriptoribus Ecclesiasticis* (Basileae 1494) van Dionysius zelf ontvangen te hebben; zij bevat 144 titels. De lijsten door Loer a Stratis achtereenvolgens gepubliceerd achter het *Vita* ed. 1530 en 1532 en in *In libros IV Sententiarum* (Coloniae 1535) p. 579 geven tot meer dan 180 titels. Loer heeft gebruikt 141 autographen en 40 afschriften.

1609, dat enige grote handschriften „paucis ante annis” zijn teruggegeven (*Bibliotheca Cartusiana* p. 50-51).⁶⁴⁾

Van de andere kant noemt de catalogus van Rooklooster weer niet alle tractaten, welke in Roermond op naam van Dionysius werden gesteld. Zo zond Willem Wellen nog een drietal tractaten naar Loer, welke „onlangs” waren teruggevonden. Ze worden door de Editores van Montreuil onder de dubia gerangschikt: doch het zijn in alle gevallen geschriften, welke op de bibliotheek te Roermond aanwezig waren. Het zijn de volgende drie:

- [271] *Expositio in Symbolum Athanasii* (Ed. Montreuil XLII 551-577).
[272] *Commentarius in Canticum SS. Augustini et Ambrosii* (XLII 581-601).
[273] *De providentia, praedestinatione et praescientia Dei quoad hominis aeternam salutem* (XLII 605-622).

Tenslotte vermelden we nog een curieus bericht over de Dionysius-hss. van Roermond, dat door alle schrijvers, zelfs door de Editores van Montreuil, trouw is verder verhaald. De bekende Bollandus S.J. schreef in de *Acta Sanctorum* (XII Martii p. 242, n. 1): „Solebant in Cartusia Ruraemundensi adservari CL volumina librorum ab illo composita ac propria manu exarata.” Er zouden dus ten tijde van Bollandus 150 volumina van Dionysius in Roermond bewaard zijn. Hoe men het ook keert of wendt, dit getuigenis moet onjuist zijn. Zelfs als alle geschriften van Dionysius toen aanwezig waren, hetgeen zeker niet het geval was, dan is dit nog een onmogelijkheid. Ik veronderstel dus, dat de Bollandist bij een kort bezoek aan de Kartuize alle daar bewaarde hss. — en dat zijn er volgens de lijst van 1783 juist 150! — heeft aangezien als Dionysius-hss.⁶⁵⁾

⁶⁴⁾ Ook van het Kartuizerklooster te Vught leende Loer hss., wijk Dionysius daar rector was geweest en er zijn laatste geschriften vervaardigde. Ze werden echter later teruggezonden. Zie Luc. Verschuere, *De Bibliothek-Catalogo der Kartuize S. Sophia te Vught* (*Historisch Tijdschrift* dl. XIV, 1935, blz. 383).

⁶⁵⁾ J. Knippenbergh, *Historia ecclesiastica ducatus Geldriae*. (Bruxellis 1719) p. 128 zegt juist: „hic plurima scripsit... eiusque manuscripta quam plurima quorum aliqua inspexi, in eadem Carthusia etiamnum asservantur.”

Thans laat ik de overige tractaten in de catalogus van Rooklooster vermeld, volgen.

- [274] Bartholomaeus van Maastricht, *Exercitium devotionis*. Wellicht hetzelfde als: *De exercitio et materia ordinis ac devotionis* (Bostius-Petreibus p. 34) en *Exercitia fratris Bartholomaei* te Erfurt (Lehmann, *Mittelalterliche Bibliothekskataloge* II, 350). Over Bartholomaeus, prior v. Roermond († 1466) zie: *Dictionnaire de Théologie Catholique* i.v.; *Biographie Nationale* II, 731.
- [275] Idem. De abstinentia carniū. Wellicht hetzelfde als: *De esu carniū* (Bostius-Petreibus p. 34) of *De non esu carniū apud Cistercienses*.
- [276] Idem. De iudiciis temerariis. Aldus ook Bostius-Petreibus p. 35.
- [277] Idem. Summa viciorum. Aldus Bostius-Petreibus p. 35 en Dorlandus, *Chronicon Cartusiense*. Ed. Th. Petreibus. (Coloniae 1608) p. 390.
- [278] De proclamationibus fratrum. Aldus Bostius-Petreibus p. 35. Wijn hier heel duidelijk kapitteltoespraken bedoeld worden, is dit traktaat waarschijnlijk identiek met: *Sermones septem utilissimi de obedientia, humilitate, dilectione, poenitentia et oratione*. Dit traktaat bevindt zich in hs. Kopenhagen, Kon. Bibl. Cod. 2911, afkomstig van de Keulse Kartuize: vgl. *Revue Mabillon* 1926, p. 12.
- [279] De iuramento.
- [280] De voto. Volgens Bostius-Petreibus vormen [279] en [280] één tractaat.
- [281] De modo principiandi in artibus. Ook Rome Vatic. Cod. Palat. Lat. 608 fol. 119b; is gedateerd aldaar 1433.
- [282] De scismate.
- [283] De concilio. Waarschijnlijk is dit hetzelfde als: *De auctoritate concilii super Papam*. Dit traktaat is in meerdere hss. bewaard zoals Den Haag Kon. Bibl. 131 F 15; Rome Vatic. Cod. Reg. 1020; Cod. Palat. lat. 601; Wenen Nat. Bibl. 3473. Over hetzelfde onderwerp handelen ook de traktaten: *Determinatio magistri Bartholomaei..... prioris Carthusie in Ruremunda* (Trier Stadt Bibl. 228; Wenen Univ. Bibl.); *Propositio XVI facta in concilio Basiliensi* (Bazel Univ. Bibl. A VI 20; Paris Bibl. Nat. ancien n. 1517).
- [284] Franciscus Petrarca. *Itinerarium: Inc. Rara admodum spei*. Is het z.g. *Itinerarium Syriacum*.
- [285] Idem. De vita solitaria.

- [286] Idem. Septem psalmi poenitentiales.
- [287] Idem. Epistola ad Clementem Papam. *Francisci Petrarcae Opera quae extant omnia. Basileae 1581*. In 1926 verscheen in Florence een nieuwe z.g. nationale uitgave.
- [288] Gerard Zerbolt van Zutphen. *De reformatione interiorum*. Zie de hss. bij Van Rooy blz. 322-336.
- [289] Idem. *Collectarium cuiusdam de presbiterio: Consuluit quidam clericus*. Dit tractaat is ook getiteld: *Scriptum pro quodam inordinate gradus ecclesiasticos et praedicationis officium affectante*. Het werd uitgegeven door Hyma in: *Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis*, N.S. dl. XX, 1927, blz. 179-232; zie ook Van Rooy blz. 50-51; 76-79; 81; 86; hss. 347-348.
- [290] Jordanus Ordinis Fratrum S. Augustini de Heremo. *Vita S. Fratrum Ordinis Augustinensium*. Schr. is Jordanus van Quedlinburg; zie Chevalier, *Répertoire. Bio-Bibliographie* i.v. Onder de anonieme tractaten in Roermond aanwezig wordt ook genoemd: *Illustrium virorum liber ordinis heremitarum sancti Augustini*. Dit is misschien hetzelfde tractaat: zie n. [294].
- [291] Wilhelmus Ockam. *Super Cantica Cantorum*. Wordt tweemaal in catalogus van Rooklooster genoemd. Noch bij oudere noch bij nieuwere schrijvers is op naam van Ockam een tractaat met deze titel te vinden. Zie n. [303] dezer lijst.
- [292] Petrus de Alyaco. *De potestate ecclesiastica*. Is uitg. in de *Opera* van Gerson onder de titel: *Tractatus de Ecclesiae, Concilii Generalis, Romani Pontificis et Cardinalium auctoritate scriptus in Concilio Constantiensi* (Ed. Dupin II 925).
- [293] Anonimus. *Exercitium vivum circa officium missae: Comedite panem meum*.
- [294] Anonimus. *Illustrium virorum liber Ordinis heremitarum sancti Augustini*. Zie n. [290] dezer lijst. Of is dit: Ambrosius de Cora O.E.S.A., *Cronica sacratissimi ordinis fratrum Heremitarum S. Augustini*. Roma s.d. [1481 of 1482]?

III. DE OVERIGE HANDSCHRIFTEN.

- [295] Jacobus van Gruitrode O.Carth. *Speculum hominum mundanorum*.